

Kultur / **Bøger**

Det mørkeste kammer af kærligheden

ANMELDELSE / 30.08.15

August Strindbergs kærlighedsroman, *En dåres forsvarstale*, om den store kamp mellem to passionerede gale mennesker, er blevet genoversat i en udgave, der emmer af paranoia, liderlighed og små stikflammer fra en svensk skærsild.

Romanen, der omhandler Strindbergs ægteskab med konen Siri von Essen, blev skrevet på fransk i 1887 midt i forfatterens mest stormfulde år. Strindberg var i landflygtighed for usædelighed, krænkelse af nadveren, og - som Sokrates - forledelse af ungdommen. Om isolationen gjorde Strindberg godt er bestrideligt, men han var produktiv, og skabte en række af sine mest skelsættende værker i perioden. Her i blandt denne forsvarstale for, hvad man sagtens kan kalde et ægteskab fra helvede.

Først og fremmest er romanen en følsom og skrøbelig kærlighedsfortælling. Følsom, fordi der ikke er langt fra omfavnelser til dødelige fornærmelser, og skrøbelig fordi alt hele tiden balancerer på kanten af destruktion. Og destruktion er ordet, en kraft så voldsom, og så grundlæggende, at Strindberg beskriver kærlighedens væsen således: »Oprigtig talt, en følelse som overgår alle andre, en naturkraft som intet kan modstå, noget der ligner torden, tidevand, et vandfald, stormen.«

Stormfuldt er det. Fra Strindberg i sit forord beskriver et feberanfald, til han betvivler kvinders borgerlige rettigheder. Det er fra denne første svækkede tilstand, han beskriver de tærende 10 år, som ægteskabet har varet. Han vil til bunds i sin paranoia. En jalousi, der har hjemsøgt deres forhold og forpestet deres liv, dog slet ikke grundløst. Dels er Strindberg konsekvent i sin kærlighed: »Man elsker, eller man elsker ikke.«, og dels er hans kone relativt letlevende, og lægger grundigt op til begge køn. Noget der smerter ham grueligt.

For det er ikke hvem som helst, han har forelsket sig i. Strindberg forguder ikonet. Maria, hans hustru, der har forladt sin mand til fordel for ham, inkarnerer først madonnaen i hendes moderlige omsorg, men senere, da ægteskabet er på vej mod sit absolutte nulpunkt, viser hun sig i højere grad i rollen som luder. Dette navn Maria, som hun påklistres i romanens anden del, står og sitrer ironisk, da hun giver sig hen til nær sagt enhver. Den hellige madonna er langt væk. Det er denne klassiske spænding mellem luder og Madonna, der strukturerer romanen. Det som Harald Voetmann i sit eminente forord betegner, som et særligt »Strindbergsk luder/madonna-kompleks.« Ikke at det unikke afslører sig eller giver sig til kende umiddelbart, men det er den sære forvirring i udbrud som:

»Hvilken ubeskrivelig lykke at være gift. I ly for verdens øjne, altid på tomandshånd med den elskede. At have genfundet den mødrene arve, trygheden, roen efter stormene, reden hvori de små skal bringes frem.«

Altså en sand hyldelse til kærligheden, og dennes mål, mens der ikke meget senere kan forekomme afsnit, der helt casual, drager tvivl om voldtægtens eksistens: »Og da, skamfuld ved at fremstå som blufærdig, ude af mig selv af ydmygelse, måske endda mistænkt for at være impotent, voldtager jeg hende, hvis voldtægt ellers eksisterer.«

Det er dualismen mellem voldsom forfører og tro ægtemand, der gør komplekset så dejligt Strindbergsk,

og inkarnerer paranoiaen og vanviddet, som romanen emmer af. For gal og skinsyg er manden.

Den gale vandkaster

Strindberg skriver allerede på side 22, »Jeg må have vished eller dø. Enten skjuler der sig en forbrydelse, eller også er jeg gal. Sandheden venter på at blive åbenbaret.« Romanen splittes af dette tema, sandheden og ærligheden hersker. I kærligheden må man aldrig snage eller lyve, men alligevel nærer en jalousi så ond og fortærende i Strindbergs sjæl, at han aldrig falder til ro. Det er mistanken, der driver ham frem, og som kun imødekommes mod slutningen af en enkelt indrømmelse. Maria er engang blevet voldtaget i Finland. En næsten ubetydelig gestus, der kun sætter ild til Strindberg. Det er hendes ultimative fald fra madonnapiedestalen.

Det ville være retfærdigt at bemærke, at Strindbergs ret tydelige vanvid er selvforskyldt. Det er ret banale situationer, der leder til hans udbrud. Som den fantastisk morsomme scene, hvor ægteparret spiser med en løjtnant, og han yderst indigneret bemærker: »Min hustru formelig kopulerede med øjnene med denne løjtnant«. For altså, for helvede livet er svært, men bliver slet ikke nemmere, hvis man trækker stormvejr ud af middagsmaden. Men det er det, der giver romanen kvalitet. Det er her Strindbergs geni, ja geni, findes. Han trækker galskaben ud af middagsmaden. Jalousien og vanviddet findes i selv den mindste gestus, hos den forsmåede ægtemand, »der ikke vil finde sig i at miste det dyrebareste, han ejer.«

“ Han trækker galskaben ud af middagsmaden

Og dette ejeforhold er kompliceret, fordi det er her kvindehadet kan findes. Det berøgtede Strindbergske kvindehad. Dette had tager sig mærkeligt ud i bogen, fordi det er hadet fra en elskende. Det er manden, der forguder sin kone, og elsker hver en del af ægteskabet, som hele tiden vender tilbage, trods konflikter der ser uløselige ud. Men kærligheden gennemsyres af et råddent socialdarwinistisk blik på kvinden, der udmunder i sætninger som: »Kvinden er aldrig underkuet, fordi hun selv har valgt sin rolle og af naturen er blevet tildelt sin stilling, for at hun skal nyde mandens beskyttelse under udøvelsen af de opgaver, moderskabet pålægger hende.« Man kunne nemt spørge, hvilken beskyttelse? I romanen er manden enten drikfældig, gal eller svag. Fra dette ret kølige pseudovidenskabelige blik løber det over i komiske scener, hvor kvindeligt hysteri skal styres: »Da hun hyler allerværst, griber jeg vandkaraflen og udtaler den magiske formel med tordenstemme: - Rejs dig eller jeg vander dig!« Som læser må jeg blot grine, og huske mig selv på, at Strindberg kan bruges til mange ting. Som en rejse ind i kærlighedens mørkeste kroge, og som en fin påmindelse om, hvad de første feminister var oppe i mod. »Rejs dig eller jeg vander dig!«

En dåres forsvarstale er et virkelig godt gensyn med Strindberg, og er oversat bundprofessionelt af

Eva Bendix, der ligeledes har skrevet et oplysende efterord om romanens reception. En enkelt anke til forlaget om at skifte trykkeri. Dette er femte bog i træk, der ikke klarer en gennemlæsning uden at falde fra hinanden.

FAKTA

En dåres forsvarstale
August Strindberg
272 sider, 179.96 kr
Rosinante & Co